

چارەنووسی پروژەى فراوانکردنى بەرھەمھێنانى 250 ملیۆن پى سىجا گازى كۆرمۆر

01-09-2024

نووسەرەگان

مەحمود بابان

كورتە : پروژەىەكى سەروو 800 ملیۆن دۆلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكراوه بەجێبەهێلدریت
يان لە ئەمسالدا تەواودەكریت، لێرەدا هەلۆهسته لەسەر زیادبوونى بەرھەمھێنانى گازى سرووشتى ھەرىمى
كوردستان دەكەين و بەدواى ئەویدا دەگەرین كە ئایا زیادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنێوخۆ و بۆ دەرەوہى
ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھتە يان ئالینگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتوودا.

رۇزى 19 ئاب 2024 كۆمپانىيى دانەگاز بەفەرمى و بە پاننامە بەك [i] لە [يازى دارايى ئەبوزەببىيەو \(ADX\) وە](#) كۆتايى بە گزىبەستى كاركردى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىسى كەندى ھىنا كە كارى لە تەواوكردى پروزەي گازی كۆرمۇر [KM250](#) دەكرى، بەلام تاوەكو ئىستا باسنەكراوە كى پروژەكە تەواو دەكات و كەي تەواو دەكرىت؟

پروزەي زىادكردى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو لە كىلگەكانى كۆرمۇر و چەمچەمال دەگەرپتەو بە بۇ سالى 2019 لەكاتى واژۇكردى "رىكەوتنى 20 سالى فرۇشتى گاز" [ii] لەگەل حكومەتى ھەرىمى كوردستان، بەلام بەھۇي كۆرۇنا و بەردەوامى ھىرشە درۇننىيەكانەو چەندىن سالى كارەكانى راگىراو و تەواوناكرىت، دوايىن ھىرشى درۇنى كە لە نىسانى ئەمسالدا بوو، بووھۇي كىشانەوھى كۆمپانىيەكە [iii]، چونكە جگە لەزىانى ماددى بووھۇي گىلاندىستدانى چەند كرىكارىكى كۆمپانىيەكەش.

پروزەيەكى سەروو 800 مىلۇن دۇلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكرەو بەجىبەدەھىلدرىت يان لە ئەمسالدا تەواو دەكرىت، لىرەدا ھەلۇەستە لەسەر زىادبوونى بەرھەمھىننى گازی سرووشتى ھەرىمى كوردستان دەكەين و بەدواي ئەوہدا دەگەرپىن كە ئايا زىادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۇخۇ و بۇ دەرەوھى ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەبە دەرھەتە يان ئالىنگارىيە لەم ناوچەبە و لە داھاتودا.

پروزەي KM250 و چىرۇكى ئىكىستان و ئىنەرفلېكىسى كەندى

پروزەي KM250 لە [كىلگەي گازی كۆرمۇر](#) بە كۆزەمى 806 مىلۇن دۇلار دروستدەكرىت، كە وىلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا بىرى 250 مىلۇن دۇلارى ۋەك قەرز بۇ دابىنكردوۋە كاتىك لە كانوونى يەكەمى 2020دا دەستكرا بە پروژەكە لەلايەن كۆمپانىيى ئىكىستانى ئەمەرىكىيەو. دواتر لە 2022دا ئەم كۆمپانىيە لەلايەن ئىنەرفلېكىسەو كىرەبەو دەستكرا بەتەواوكردى پروژەكە [iv]. پىويستە ئامازە بەوھش بەكەين كەوا لەسەرەتاو ھەردوۋ كۆمپانىيى بىلستەر و ھاڧاتىكى توركى ۋەك بەلىندەرى دووہم لەگەل ئىكىستان كارەكانىان جىبەجىدەكرى.

ئىستا، پروژەكە سى لەسەر چواری زىاتر تەواوكرەو، كە ئەگەر ئەو كارانەي دىكەي ماوېتە تەواوبكرىت ئەوا رۇژانە بەرھەمھىننى 250 مىلۇن پىنى سىجا گازی دىكە لە كىلگە گازیيەكانى كۆرمۇر و چەمچەمالەو زىاتر دەبىت، كە ئەمەش بىرىكى زۇرە ھەرچەندە پلانى فراوانبوونەكە لەسەرەتادا بۇ 500 مىلۇن پىنى سىجا گازی رۇژانە بوو بۇ ئەوھى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لە ھەرىمى كوردستان بگەبەنرىتە 1 مىلار پىنى سىجا لەرۇژىكدا.

بەپىنى زانىارىيەكان لەماوھى رابردوۋا كاركردىن لە پروژەكەدا بەردەوام بوو لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو، بەلام كارەكان ۋەك ئەو رۇژانە نىيە كەوا لەسەرەو 1500 كرىكارى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس و بەلىندەرەكانى كارىان لە بنىاتنانى پروژەكەدا دەكرى؛ ھەرچەندە [ئىنەرفلېكىس](#) ئامازە بەوھدەكات كە رىژەي 85% كارى پروژەكەي تەواوكردوۋە، بەلام بەپىنى زانىارىيەكان رىژەكە لەسەرەو 75% ۋەبە و كارەكانى ۋەك بىناسازى، دانانى ئامىز و كەرەستەكانى پروسەي بەرھەمھىننى گاز، كرىنى ئامىرەكان تەواوبوۋە، لەكاتىكدا كارى زۇر وردى ۋەك بەستتەوھى كىپل و واىەر و كارەبايى پروژەكە ماو، كە ئەمەش ھەم وردە و ھەمىش كاتى دەوئىت بۇ ئەنجامدان و تەواوكردى ھەرچەندەش رىژەبەكى زۇرىش نەبىت.

كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس لە راپۇرتى چارەكى يەكەمى 2024دا [v] ئامازە بە كەمبوونەوھى داھاتى كۆمپانىيەكە دەكات بەھۇي دواكەوتن و زىادبوونى خەرجى پروژەي گازی KM250 كوردستان، كە بە EH Cryo ناسراو، كۆمپانىيەكە لەو بارەبەو دەلئىت "كۆمپانىيەكە پىشېبىنى زىادبوونى تىجوۋى خەملىنراۋى تەواوكردى پروژەكە دەكات و ئەمەش وادەكات كە 41 مىلۇن دۇلار زىانان لىبەكەوئىت".

لەلايەكى دىكەو ۋە باس لە ھاتنى كۆمپانىيى [ھاڧاتىكى توركى](#) دەكرىت بۇ تەواوكردى پروژەكە، كە پىشووئىش بەلىندەرى دووھمى جىبەجىكردىن بوو لەم پروژەبەدا. ئەگەر ئەم كۆمپانىيا توركىيە راستەوخۇ پروژەكە لە دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو ۋە رىگرىت، ئەوا نابت ئەوھش نادىدە بگرىن كەوا كۆمپانىيى ھاڧاتىك لەسالانى رابردوۋا بنىاتنەرى ھەر سى وىستگەي كارەباي [ھەولنىز](#)، [سلىمانى](#) و [دھۇك](#) بوو و نىكەي سالىك زىاترىشە مىكانىزىمى نوپى پارەدان بۇ ئەو گازەي وىستگەكان بەكارىدەھىنن و كۆمپانىيى دانەگاز دابىنى دەكات ھاتوۋەتە ئاراو.

زىادبودى بېرىمى بېرىمىنى گاز لە ھەرىمى كوردستان دەرفەت يان ئالېنگارىيە؟

زىادکردنى بەرھەممھىننى 250 مىليۇن پى سىجا گاز لە ماوھىيەكى زەمەنى لەوشىوھەدا ئەگەر کارەکانى تەواوبکریت ئەوا بەمانای بەک لەسەر شەشى كۆی ئەو پڕۆژانەى عىراق دیت بۇ بەرھەممھىننى گاز لەگەل تۆتال ئىنجرى فەرەنسى، بەيکر هیوزى ئەمىرىكى و سى ئىن پى سى چىنى و كۆمپانىي نىوخۇى كردووھەتى كه لەماوھى سالى رابردوو و چوار سالى داهاتوودا برپار وایە بکەونە بواری جىبەجىکردنەوھە.

ئەمەش سەرەپای بەرھەمامى چىرۆكى سوتانى گاز و پىسکردنى ژىنگەكەى بەو گازەى لەگەل نەوتدا بەرھەمدیت كه ئىستاش رىژەى 35% كۆى گازى بەرھەممھىنراوى عىراق پىكدەھىننیت و رۇژانە بىرى 1.19 مىليار پى سىجا گاز بەفېرۇدەدات، كه لەووروھەشەوھە دووھەم وڵاتە لەسەر ئاستى جىھان.

زىاتر لە دوو دەبەپە عىراق نەیتوانیوھە و نەشھىدراوھە پەرە بەرھەممھىننى گاز بەدات، سەرەپای دەیان واژۆ لەگەل گەورە كۆمپانىي جىھانىيەكان و گۆپىنى شىوازى گرېبەسنەكان، بەلام درىژەى بە ھاوردەکردنى گاز داوھە و گازەكەى خۇى بەفېرۇ داوھە، كه ئەگەر ئەم شىوازە بەرھەوامبىت و گرووپە چەكدارەكان نەھىلن پڕۆژەكان تەواوبکرین ئەوا حىكايەتى پىشت بنىاتنانى وىستگەكانى بەرھەممھىننى کارەبا بە گاز پىش بىرکردنەوھە لە دابىنکردنى سەرچاوەى گاز لەسالانى رابردوو بەروونى ئاشكرا و دەردەكەوېت.

ھەرىمى كوردستان قۇناخىكى نوڤ لە بەرھەممھىننى گاز و سوود وەرگرتن لەگازى ھاوھل ھىناوھەتە ئاراوھە، ھەبۆپەش دامەزراروھى **كابترو** كه بەكىك لەو دامەزراروھەى سەرنبجان لەسەر كەمكردنەوھەى دەردانى دووانەئوكسىدى کاربۆن و يارمەتیدەرى حكومەت و كۆمپانىيكانە بۇ كەمكردنەوھەى سووتانى گازى ھاوھل باس لە نموونەكەى بەرھەممھىننى گاز لە كىلگەى حەسیرە لە گەرمان دەكەن و راپۇرتى نەتەوھەبەكگرتووھەكان لەبارەى "كەمكردنەوھەى سووتانى گازى ھاوھل لە وڵاتانى عەرەبى" [\[vi\]](#) ئامازە بەوھەدەكات كەوا ھەرىمى كوردستان بە گرېبەستى ھاوھەشكىردن لە بەرھەممھىنن ، سووتانى گازى ھاوھلى قەدەخەكردووھە.

بەپى داتاكانى **دامەزراروھى زانبارى وزەى** وىلاپەتە بەكگرتووھەكانى ئەمىرىكا (eia 2024)، لەرووى گازوھە ھەرىمى كوردستان پىشكى گەورەى لە كۆى بەرھەممھىننى گاز لە عىراق بەرھەمكەوېت و پىكدەھىننیت كه ئىستا دەگاتە بەك لەسەر چوارى كۆى گازى ھاوھلى بەرھەممھىنراو لە ھەموو عىراق. ھەرەوھە، ئەگەر ئەم پڕۆژەپەش تەواوبکریت و ئاستى بەرھەممھىننى بگاتە ئەو ئاستەى كه كۆمپانىيەكلە پلانى بۇ دانوھە، ئەوا لە ماوھەپەكى دىبارىكراروودا نىوھى كۆى گازى بەرھەممھىنراوى عىراق لە ھەرىمى كوردستانەوھە دەبىت. ھەموو ئەمانەش لەكاتىكدایە عىراق بەرھەمامە لە سووتانى گازى ھاوھل و تاوھكو ئىستا نەتوانراوھە سەرنبجى وەبەرھىننى بىانى بۇ وەبەرھىنان لەم سىكتەرەدا رابكىشیت بە قازانجى رىژەى سەروو 32% بۇ كۆمپانىيكان وەك لەگەرى پىنج پلەس و شەشەمى گرېبەستە نەوتى و گازىيەكاندا بىنىمان و برپارى سەردانى وەزىرى نەوتى عىراق بۇ ئەمىرىكا بۇ ھىننى سەرمایەگوزارى ئەمىرىكى بۇ 10 كىلگەى گازى لە داهاتوودا.

كۆتايى

برپاروود پڕۆژەكە لە نىسانى 2023 دا تەواوبىت، بەلام خرابە نىسانى 2024 دا وە دواترىش خرابە نىوھى دووھەى ئەمسالەوھە و ئىستاش باس لەكۆتايى 2024 دەكرىت، ھەرچۇنىك بىت پڕۆژەكە لەرابردوودا بەھووى ھىرشى مېلىشياكانەوھە دواكەوت، بەلام ئىستا پرسىيارەكان ئەمەپە، ئايا لە عىراق كى دژى تەواوكردن و زىادکردنى بەرھەممھىننى گازە بۇ ھەرىمى كوردستان و تەواوى عىراق؟ ئەمىرىكىيەكان كه 250 مىليۇن دۆلارىان بە قەرز داوھ بە دانەگاز دەست لەتەواوكردن ھەلەگەرن؟ پىدانى پڕۆژەى بەرھەممھىننى گاز و نەوت لەنئوھپراست و باشوورى عىراق بە كرىسینت پىترۆلئوم چ كارىگەرىپەكى لەسەر تەواوكردن پڕۆژەكە و فراوانبوونى لە داهاتوودا دەبىت؟ تەواوكردن ئەم پڕۆژەپە تا چ رادەپەك پەيوەندى بە وادەى نزیكبوونەوھەى **نوكردنەوھەى گرېبەستى نۆوان ئىران و توركيا** بۇ گاز ھەپە؟ ئايا دانەگاز چ دەكات بۇ تەواوكردن پڕۆژەكە، خۇى بەمشىوھە خاوھى ئىستا تەواوى دەكات يان ھاوھەشى دىكە دەھىننیت بۇ تەواوكردن کارەكانى لە ئەم سالدأ؟

لەكۆتايىدا، **ئىنەرفلنكس** ئامازە بەوھەدەكات كه سەرەپای ھەلەسنەنگاندنى رەوشەكە و ھەموو بۆاردەكان بۇ كاركردن بەلام شوونى پڕۆژەكە سەلامەت نىپە و ئەمەش دەرئەنجامىكە كەلەلاپەن شارەزاينى ئەمىنىيەوھە پالپىشتى دەكرىت، كەواتە چ دەكرىت بۇ رەواندەوھەى ئەو ترسە ئەمىنىيە و رەخساندنى رەوشىكى وەھا كۆمپانىيكان بتوانن پڕۆژەكە تەواو بكن، باچاوەروان بىن؟

---

i] *News details.* (n.d.). <https://www.adx.ae/english/pages/NewsDetails.aspx?viewid=20240820093531-DANA> 19 Aug] 2024

/ii] <https://www.danagas.com/operations/kri>

iii] Iraq Business News. (2021, April 26). *Dana Gas resumes \$600m expansion in Iraq | Iraq Business News.* Iraq Business News | All the Latest Business News From Iraq. [/https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq](https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq)

iv] Exclusive: Attacks on major Iraqi gasfield drive out U.S. contractors | reuters. (n.d.). [/https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30](https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30)

v] Enerflex Ltd., E. (2024). Q1 Quarterly Report. In *Management's Discussion and Analysis* (pp. 20_24). <https://www.enerflex.com/wp-content/uploads/2024-Q1-MDA-and-Financials.pdf>

.vi] *Reducing Gas Flaring in Arab Countries a Sustainable Development Necessity Shared Prosperity Dignified Life*